

**Резюме на становище по първа работна версия, вариант 3
на „Национална приоритетна рамка за действия за Натура 2000“ 2021–2027**

Версия: 25.03.2021 г.

Автор: Катерина Раковска

Становището е изготвено въз основа на версия 3 на Националната рамка за приоритетни действия по Натура 2000 2021–2027, като по-надолу ще бъде наричана „рамката“. Изводите и препоръките в него са базирани на анализ на проблемите на Натура 2000 мрежата, как са отразени в рамките и предложени ли са мерки за решаване.

1. Необходимо е да се адресира стартиралата процедура от страна на Европейската комисия за липса на обявяване по чл. 4.4. и липсата на мерки по чл. 6.1. на Директива 92/43/ЕИО (INFR(2018)2352) ¹.

Препоръка: необходимо е работата по заповедите да е ясно дефинирана мярка с адекватно осигурен ресурс.

Забележка: Във втората версия на Националния план за възстановяване и устойчивост² (публикувана след изготвяне на становището), като проект №П15 е заложена „Инвестиция 1: Интегриране на екосистемния подход и прилагане на решения базирани на природата в опазването на защитените зони от мрежата Натура 2000“, като една от дейностите е разработването на „специфични за защитените зони от мрежата Натура 2000 цели и мерки за опазването“. Общият бюджет за проекта е 32 млн. лв., но бюджетът за тази дейност е неясен, тъй като е общ с друга дейност.

2. Вече години наред липсва инструкция „за реда и начина на отразяване на нови данни в стандартните формуляри“ (чл. 16, (б) на ЗБР), като актуализацията на формулярите става по начин, непрозрачен за обществеността и за респондентите на зоните. Въпросът не е намерил място в рамката.

Препоръка: Да се предвиди мярка за разработване на инструкцията.

3. В рамката е предвидена Мярка 1: Разработването на **планове за управление** на защитените зони от мрежата Натура 2000. Според “Новия подход за Натура 2000”³ това значи териториални планове, които са планирани на административен принцип с обхват цяла РИОСВ. Така някои зони ще се управляват от повече от един териториален план – на парчета.. Въпреки че промените в закона, които въвеждат новия подход, не са приети, рамката предвижда подготвянето на 15 териториални плана за управление. Това означава, че няма да бъде изпълнен сега действащият закон, както и основно изискване на чл. 6.1. на Директивата, а именно – мерките да са на ниво зона.

1 https://ec.europa.eu/atwork/applying-eu-law/infringements-proceedings/infringement_decisions/?r_dossier=&noncom=0&decision_date_from=&decision_date_to=&active_only=1&EM=BG&title=&submit=%D0%A2%D1%8A%D1%80%D1%81%D0%B5%D0%BD%D0%B5&lang_code=en

2 <https://www.nextgeneration.bg/14>, версия 1.1. от 08.02.2021

3 <https://natura2000.bg/какъв-ще-бъде-подходът-за-управление-и/>

Препоръка: Рамката да предвиди плановете за управление съгласно закона и по-конкретно плановете за управление на ниво цяла защитена зона.

4. Проектът на рамката не регистрира проблема с наказателна процедура за оценките за съвместимост и за ОВОС⁴ и съответно липсват мерки. В публичното съобщение на Европейската комисия за процедурата се казва, че *„Кумулативните въздействия на съществуващи и разрешени плановете и проекти в Натура 2000 зони в България систематично не са били вземани предвид, и много инвестиционни намерения, представляващи заплаха за конзервационните цели, са били допуснати“*. През декември 2020 Комисията изпрати последно предупреждение до България⁵, като страната е заплашена от сезиране на Съда на Европейския съюз (СЕС). Независимо от това продължава да липсва публично достъпна методика за оценка на кумулативния ефект на въздействието на проекти и програми.

Препоръка: да се предвидят мерки, които да адресират проблемите, дали повод за процедурата.

5. Макар и основополагащ, проблемът с прилагания подход към мониторинга не е регистриран, като е предвиденото прилагане на обичайната практика. Анализът не изследва липсата на систематичност в ползването на методиките и липсата на одобрение от Националния съвет по биологично разнообразие (НСБР). България има национална система за **мониторинг на биоразнообразието** (НСМБР), със съответната подзаконова нормативна уредба. При финализиране на методики и правилно прилагане тя би следвало да може да изпълнява задачи на чл. 11 на Директива 92/43/ЕИО. Основният проблем на тази система е, че тя действа само и единствено на проектен принцип, без планирано и заделено задължително бюджетно финансиране. Дори наличието на европейско финансиране, обаче, не налага организирането на мониторинга на принципа на търгове, каквато бе практиката от последните два цикъла на мониторинг и докладване. Възможности за това са дадени по силата на самия Закон за обществените поръчки (ЗОП), който разглежда изключенията от приложното поле на закона, по-специално чл. 13, ал. 1 т. 15, според който законът не се прилага *„за поръчки за услуги за научноизследователска и развойна дейност, когато не е изпълнено някое от следните условия: а) ползите възникват изцяло за възложителя, за да ги използва при извършване на дейността си; б) предоставената услуга се заплаща изцяло от възложителя.“* В случая ползите от мониторинга са за цялото общество, а не само за възложителя, който е МОСВ или ИАОС. Най-проблематичният резултат от липсата на адекватна политика в тази област е липсата на каквито и да било полеви проучвания за целите на чл. 11 през настоящия финансов период 2014-2020.

Препоръка: Необходимо е регистриране на проблема и предвиждане на мониторинг възлаган като систематична научно-изследователска дейност.

6. Липсата на адекватна информация относно природозащитното състояние на видовете и местообитанията от Натура 2000 има сериозни последствия за последващите природозащитни

⁴ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/EN/MEMO_18_4486

⁵ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/bg/inf_20_2142?fbclid=IwAR2lgdZJqCsDp-T7zVXpV5H0BLFDDy8mqkumyNKeqGhFi4Chl5_fKqjmAwk

мерки и за постигане целите на Директивата. Въпросът изцяло липсва в анализа на рамката. При докладването на оценките на природозащитното състояние на видове и местообитания от Натура 2000 през 2013 г. полеви проучвания бяха проведени, но беше оказан административен натиск за промяна на оценките. В следващия цикъл полеви проучвания не бяха проведени, и оценките за докладването по чл. 17 на Директива 92/43/ЕИО през 2019 г. бяха изработени на база на проекти, насочени извън мрежата Натура 2000 и литературни данни.

Препоръка: Необходими са мерки за обективно научнообосновано оценяване на природозащитния статус (ПС) на видовете и местообитанията, изчистено от административно въздействие.

7. Има пълен консенсус между компетентния орган и природозащитната общност, че органи за управление на защитените зони са необходими и пълна липса на консенсус по отношение на тяхното структуриране, предложено от проекта по ОПОС за „Управленски подход за управление на Натура 2000 мрежата“⁶. Неприемлива е идеята за органи за управление, които управляват части от защитени зони, както и пропиляването на потенциала на действащи природозащитни структури като дирекциите на националните и природни паркове, които следва да прилагат плановете за управление на защитените зони, с чиито територии съвпадат. Обсъждането на въпроса бе стартирано през 2016 г. и вече пета година няма постигнато съгласие заради имитацията на дискусия със заинтересованите страни.

Препоръка: Нужни мерки за изграждане на смислена концепция за органите за управление на Натура 2000 от една страна и от друга – мерки за изграждане на реален капацитет за работа със заинтересованите страни.

8. Знанията по отношение управлението, заинтересовани страни и насърчаването на природосъобразен бизнес в Натура 2000 не са регистрирани като необходимост, съответно липсват мерки и финансиране. Включени са само мерки за попълването на знания за някои видове през следващия период. Форматът за рамка за приоритетни действия никъде **не ограничава раздела „Оставащи пропуски в знанията и потребности от научни изследвания“ единствено до достатъчни познания по отделни видове и местообитания.**

Препоръка: Необходимо е включването и на мерки, като например: разрешаване на конфликти, реално включване на заинтересованите страни, постигане на консенсус, мобилизиране на цялата научна общност, насърчаването на природосъобразен бизнес в Натура 2000 и др.

9. Заложените три комуникационни мерки (мерки 11, 12 и 13) в рамката са с неясен обхват, не се споменават каквито и да било съвременни средства за комуникация и липсва какъвто и да било индикатор като количествена цел, няма и нито един измерим резултат, въпреки предвидения сериозен бюджет от над 38 милиона евро.

Препоръка: мерките за комуникация да имат ясен обхват, целеви групи и измерими индикатори, както и ясни очаквани резултат. Наред с това са нужни и мерки за прозрачност на изпълняваните проекти. В момента за проектите по ОПОС е достъпна информация единствено за предвидените дейности, но не и за реално изпълнените дейности и постигнати резултати

⁶ <http://2020.eufunds.bg/bg/6/0/Project/BasicData?contractId=MCZHqHXBQzE%3D&isHistoric=False>

(каквото изискване има програма ЛАЙФ). Препоръката е рамката да покаже, че регистрира проблема и да предвиди реакция по него.

10. В проекта на рамката много от мерките са обосновани със съответните заплахи, но липсата на систематичен анализ и приоритизация на заплахите е причина и за пропуски:
- a) предвидена е мярка 18: “Подобряване на природозащитното състояние на морски типове природните местообитания чрез подкрепа за временно преустановяване на улов на бяла мида (1110, 1160): компенсация за временно преустановяване на улов на бяла мида”. Понастоящем липсва забрана за добив на бяла мида, но методите ѝ за добив де факто включват различни форми на драгиране, забранено от Закона за риболовството и аквакултурите (ЗРА, чл. 35, ал1 , т.3), както и от становището на МОСВ по Морската стратегия⁷. Порочно е финансирането на дейности, които противоречат на законодателството. Ефективна мярка би било засилване на капацитета на институциите за прилагане на законодателството за ефективна забрана на дънното драгиране и тралиране, които пряко увреждат дънните местообитания и намаляват хранителната база за икономически ценни видове риба, както и разработване на законодателни мерки за забрана на износа на бяла мида от България.
 - b) В Д.2.2. **Степни местности и зони с храстовидна растителност** липсва следната заплаха „унищожаване на храстови местообитания чрез шредери“ от становището на НПМН относно докладването по чл. 17⁸ на Директивата. Необходими са мерки за справяне с нея.
 - c) В Д.2.3. **Тресавища, калища, мочурища и други влажни зони** няма изброени заплахи, съответно липсват заплахи свързани с хидрологичния режим, който засяга всички местообитания в тази група. Да се предвидят мерки за справяне с проблема с промяната в хидрологичния режим.
 - d) За мерките и видовете в група Д.2.4. **Пасища** да се предвидят следните мерки: мерки за справяне с разораването и чистенето на храстите; мерки за борба с браконьерството за дивата коза; мерки за спиране прилагането на пасторализма в националните паркове, за вредата от който вече има научни статии, както и доклади⁹; мерки за решаване на проблема с обозначаването на постоянно затревените площи в системата на МЗХГ и липсата на съответствие със системата на МОСВ. Да се заложи задължителен анализ на критериите за приоритизиране на мерките в методология за изготвянето им. Като пример в сега заложените мерки можем да посочим нужда от яснота кой точно анализ показва приоритетността на премахването на инвазивни видове (със заложен 15 милиона евро) пред нуждата от закупуване на земи със застрашени типове природни местообитания (със заложен 10 млн. евро).
 - e) От общо 12 мерки Д.2.6. **Гори и гористи местности** само в описанието на четири от тях не са включени някакъв вид сечи (47, 48, 49, 50). В мярката за екосистемните услуги от горите да се включи насърчаване на природосъобразни ползвания от горите, несвързани със сечи, като например пчелини и др.

7 https://www.moew.government.bg/static/media/ups/tiny/EO/St._EO-8-3-2016.pdf

8 https://www.nmnh.com/downloads/varia/stanovishte_17_nmnh.docx

9 https://www.researchgate.net/publication/309426797_The_future_of_submeasure_Pastoralism_of_Measure_214_Agro-ecological_payments_in_the_Rural_Development_Programme_of_Bulgaria_advantages_disadvantages_and_challenges

- f) Да се преразгледат предвидените над 347 хиляди евро по Мярка 33б: „Подобряване на природозащитното състояние на **венерина пантофка**, която предвижда единствено: “премахване на инвазивни чужди видове и конкурентни местни дървесни и храстови видове в полигоните с находища на видовете и др.“ Съгласно Червената книга необходими мерки за защита са: “Продължаване на мониторинга на състоянието на известната популация. Детайлно проучване на района с оглед издирване на нови индивиди, просветляване на гората в района на популацията. Предприемане на мерки за *ex-situ* размножаване от семенен материал от находището и последващо подсилване на популацията.”.
 - g) Да се преразгледат предвидените над 10 млн. евро за анализ за премахване на чужди видове и на нетипична храстова и дървесна растителност за хабитатите в група **Д.2.7. Скални местообитания, дюни и зони с рядка растителност**. Да се предвидят мерки за отразяване в кадастъра на дюните¹⁰.
 - h) Да се преразгледат предвидените над близо един милион лева за премахване на чужди видове от местообитания на четирилистното разковниче, чието потвърдено находище е единствено в един канал на Обнова, за който няма данни за инвазивни видове.
 - i) Да се включат мерки за есетровите видове в **Д.3.1. Мерки и програми за конкретни видове, които не са посочени другаде**.
11. В **отчета за НПРД 2014-2020** има нужда да се обясни какво отношение имат към Натура останалите земеделски мерки извън компенсаторната мярка за Натура 2000, агро-екологичната мярка и мерките за птиците. Въпросът е съществен, тъй като само за периода от началото на действието на програмата за селските райони до декември 2019 г. са отчетени общо близо 700 млн. евро, а природозащитното състояние на тревните местообитания, (например за тези с код започващ с 6) по данни от Докладването от 2019 г. е благоприятно само на 7,7%. Ако тези суми действително бяха отделени за подобряване на състоянието, това число нямаше как да бъде толкова ниско. Да не се описват пътища по ОПРР и железопътната инфраструктура по ОП „Транспорт“ като мерки за Натура 2000.

¹⁰ <https://www.zelenizakoni.com/novini/zeleni-zakoni-nito-edna-ot-dyunite-na-irakli-i-vaya-ne-sa-otrazeni-v-specializiranata-karta>